

בעקבות הסיכומים הכלכליים

עדי רז – נתיב הל"ה

הרי השאלה המרכזית והמדד בחישוב היה כמה רווח נקי היא מותירה ליום עבודה של הבעלים או כמה רווח נקי היא משאירה בכלל אחרי שהושתו עליה כל ההוצאות הכלולות בדו"ח רווח והפסד המקובל בפירמות רגילות. מאחר שהרפת הקיבוצית היא שותפות של מספר משפחות, הרי הרווח שמותירה הפעילות הכלכלית הזאת בידי כל משפחה מהעובדים ברפת היא המדד בריההשוואה.

בשנת 1993 היה מחיר יום העבודה של חבר ממוצע בחישוב מחיר המטרה 260 ש"ח. כל יום עבודה של חבר שהשאיר מעל 260 ש"ח הרוויח מעל הממוצע בתכנון, וההפך. ראוי וחשוב לזכור, שהתרומה ליום עבודה היא אחרי הורדת כל ההוצאות כולל אלה הכלולות בתרומה ג'.

האם אכן הרוויחו הרפתנים "כצעתם"

בכנסים השונים שעסקו בניתוח הכלכלי ניכרה מגמה של זחיחות הדעת מההצלחה של הפעילות הכלכלית. גם אם עובדה זו היא נכונה, יש להטיל ספק בחוכמת החיים של "ללכת ולספר לחברה". ציינו כבר, שרפת החלב מתוכננת ויש מי שעינו צרה בהצלחה ומעוניין משיקולים שונים להצר את צעדינו. מה גם שהפרשנות שנותנים רבים מאיתנו למונח "רווח" אינה נכונה. כאמור, חלק מהתמורה שהרפתן מקבל במחיר המטרה היא עבור פחת על מבנים וציוד, ריבית להון פעיל וריבית לאינוונטר. להערכת, התמורה הזאת שווה במונחי 1993 כ-17 אג' לליטר. רפת של 3 מיליון ליטר מקבלת כחצי מיליון שקל עבור מרכיבים אלה במחיר הטרסה. בשנה שאין השקעות ברפת

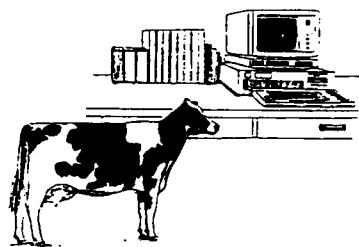
במהלך חודשי הקיץ פורסמו והוצגו בארץ הסיכומים הכלכליים האזוריים. בצד שביעות הרצון הבה שיש לנו מהעובדה, שבחלק גדול של האזורים הסיכומים הפכו לשגרה ומופיעים בצורה מסודרת על, אצל כותב שורות אלה נותרו מספר שאלות המחייבות ליבון ודיון.

מהו המדד הקובע להשוואה בין ביצועי הרפתות השונות?

מטבע הדברים, ברפת הנתונה בסד מכסות נוטים רבים לחשוב שמטרתנו להביא למקסימום רווח מליטר חלב במכסה. כבר כיום ברור לרב הרפתנים, שמדד הרווח לפרה אינו טוב, כי מספר הפרות הוא לא הגורם המגביל בייצור, אלא מספר הליטרים. המאפיין העיקרי של הענף החלב בישראל הוא מדיניות תכנון הייצור. מטרתו העיקרית של תכנון זה היא אספקת כל דרישות השוק לחלב ניגר, שומן וחלבון תוך הבטחת שכר נתון לרפתן ורווח נתון למחלבות. לגבי החקלאי הממוצע, מערכת התכנון שואפת לרווח אפס. כלומר, אחרי שהחקלאי קיבל תמורה עבור ההוצאות השוטפות שלו, עבור הפחת, עבור הוצאות המימון, ריבית על שארית ההון הפעיל כפי שנקבעו על ידי סקר הרווחיות, מחליטים מה היא המשכורת שהחקלאי צריך לקבל עבור יום העבודה שלו – ובהתאם לזה נקבע מחיר החלב. כך, שאחרי כל המהלך בידי החקלאי הממוצע לא יישאר רווח. מתוך הגדרת הממוצע, אותו מספר ששכום הסטיות ממנו שווה ל-0, הרי ברור שחלק מהיצרנים נמצא מעל הממוצע וחלק מתחתיו. מאחר שהרפת היא פירמה כלכלית,

האם הסקרים הם כלי טוב להשוואה ולהסקת מסקנות ברמת המשק הבודד?

מערכת מידע טובה חייבת לתת למנהל ולמקבל ההחלטות כלי איבחוני השוואתי עם ישויות אחרות, על מנת שיוכל להסיק מסקנות ולשפר ביצועים. חשוב גם לדעת ולזהות מגמות בפירמה, לעומת המצב בשנה הקודמת. לדעתי, חשוב יותר לזהות מגמות מאשר לצלם מצב ברגע מסוים. כאשר אנו עושים השוואה לגבי תקופה קודמת או לעומת ישות אחרת, לא חשוב כל כך אם כלי המדידה מדויק, אלא חשוב יותר להשתמש תמיד באותו כלי מדידה. כדי לקבל מגמה לא צריך כלי מדידה מדויק, אלא כלי עקבי שמודד בכל ישויות באותה שיטה. בכמה אזורים מקפידים הסוקרים זה מספר שנים להשתמש באותן שיטות וגם הסקר נעשה על ידי אותם בעלי מקצוע, דבר המעלה את טיב הדו"חות ומאפשר השוואה יפה בתוך האזור ומאפשר למשק הבודד לאבחן את מצבו מול שותפיו לאזור ומול ביצועיו בשנים קודמות. יחד עם זאת, לא יהיה זה נכון להשוות בין האזורים השונים, מכיוון שכלי המדידה שונים. משק שירצה להשוות את ביצועיו עם נתונים ארציים יצטרך לערוך את הדו"חות שלו בהתאם למבנה שמחושב מחיר המטרה ואז לזהות באיזה נקודות הוא בבעיה מול הממוצע הארצי. אנו מקווים, שמערכת המידע שתקום בעתיד תאפשר שימוש במילון נתונים אחיד ותאפשר הפקת דו"חות ארציים בריהשוואה.

נוצרת הרגשה של עודף מזומנים, אך בבוא יום פקודה כאשר צריך לחדש את הציוד, מכון, טרקטורים וסככות, יש לכסף הזה שימוש וחייבים לשמרו או לקחת הלוואה כדי לבצע את הנדרש. רפת, שאינה משאירה את הסכום הזה היא למעשה רפת השוחקת את עצמה. בסיכום הכלכלי של עמק יזרעאל מצאנו, שלמרות ההצלחה ישנם מספר משקים לא קטן שאינם משאירים 17 אג' לתרומה ג' וזאת למרות שחוייבו ביום עבודה של 210 ש"ח. למה הדבר דומה? בקיבוצים הונהג התקציב הכולל שמתפקידו לתת תשובה להוצאות החבר השוטפות + נסיעות לחו"ל + מקרר + טלוויזיה וכו'. כל עוד תיפקדו המכשירים האלה טוב והחבר לא נסע לחו"ל, הרי שנוצרה הרגשה של "עושר", אבל ברגע שעלה הצורך לבצע פעילויות אלה הסתבר, שהקדן היא לא קרן שפע.

האם חלוקת מכסות נוספת תעלה את רווחת החקלאי?

קיימת נטיה בקרב היצרנים לחשוב, שבאם תהיה תוספת מכסה, הרווח שלהם ליום עבודה של הבעלים יגדל. לאחר שהסברנו כבר, שהשכר המתוכנן של היצרן הממוצע נקבע על ידי הריבון, הרי שתוספת מכסה שתיתן בצורה שווה לכל היצרנים לא תביא לעליית הרווח מיום עבודה.

במידה שהסקר יוהה, שתוספת המכסה נוצרת ללא תוספת עבודה, הרי שהמתכנן יוריד את הרווח מליטר חלב, מכיוון שכל יצרן ייצר יותר ליטרים. לכן, גם בתקופה של עליית מכסות יש לצפות לכך, שהרווחיות מליטר חלב תרד. במידה שהמכסה תגרום לתוספת עבודה, הרי שתוספת הרווח תתחלק ליותר מפרנסים. בעיקרון יש לזכור, ששכרו של היצרן הממוצע נקבע על ידי הממשלה וכל התיעלות היא לטובת הצרכן.